Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 14, Sayı 2, 2005, s.201-226

TÜRK HALK KÜLTÜRÜ İÇERİSİNDE MERSİN AĞITLARININ YERİ

THE IMPORTANCE of MERSIN WAILS in TURKISH FOLK CULTURE

Yard. Doç. Dr. Nilgün ÇIBLAK
Mersin Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
nilciblak@mersin.edu.tr

ÖZET
Halkın acı olaylar karşısındaki ortak hislerini canlı bir şekilde dile getiren ağıtlar, geçmişten bugüne sözlü gelenekteki yerini korumuş önemli kültürel değerlerimizden biridir. Ağıt ve ağıt söyleme geleneği günümüzde, özellikle kırsal çevrelerde eskisi gibi yaşatılmaya çalışılırken kent merkezlerinde, sosyo-kültürel yaşamdaki değişimlere bağlı olarak yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamıştır.

Bu makalede, inceleme alanı Mersin'deki ağıt söyleme geleneği üzerinde durulmuş ve sözlü kültür ortamındaki ağıt örneklerinden yola çıkılarak yöre ağıtlarının şekil ve içerik özellikleri tespit edilmeye, böylelikle Mersin ağıtlarının gelenekteki yeri ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bir toplumun gelenek ve görenekleri, duyuş ve düşünüş tarzı, hayata bakışı hakkında ipuçları veren bu türün ele alınıp incelenmesi sırasında, sadece metnin yeterli olmadığına, bu ürünlerin sunulduğu ortamın da göz önünde bulundurulmasının gerekliliğine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Halk Kültürü, ağıtlar, Mersin ağıtları, ağıt söyleme geleneği, sözlü kültür ortamı.

ABSTRACT
The wail expressing the common feelings of the people against sorrowful events lively is one of our significant cultural values keeping its importance in verbal tradition since past. Today wail and wailing tradition has begun to disappear gradually in city centers depending on the changes in socio-cultural life whereas it is tried to be kept alive especially in rural areas as in the past.

In this article wailing tradition in Mersin is focused and the form and content properties of wails of this region have been tried to be determined considering the wail samples in verbal culture domain and in this way the importance of Mersin wails in tradition has been tried to be revealed. Also during the consideration and analysis of this type giving clues about the customs and traditions, feeling and thinking style and life philosophy of a society, it has been mentioned that the text only is not enough and the environment where these works are presented should be taken into consideration, as well.

Key Words: Turkish Folk Culture, wails, Mersin wails, wailing tradition, verbal culture domain

Giriş

Ağıtlar; ölüm, ayrılık ya da acıklı bir olayı konu edinen, hem içeriği hem de ezgisiyle bu olayı en yoğun bir şekilde yaşatan lirik ürünlerdir. Bunlardan büyük çoğunluğu ölüm olayları sonucunda söylenmiştir, ancak insanlar gelin olma, askere gitme gibi sevdiklerinden ayrılmak zorunda kaldıkları durumlarda; sel, deprem, yangın, kıtlık, salgın hastalık vb. felâketlerde; sevilen hayvanlarının kaybolması ya da ölümü karşısında da duygularını dile getiren çeşitli ağıtlar yakmışlardır.

Bu özelliklerden yola çıkarak Şükrü Elçin, ağıdı; *"İnsanoğlunun; ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığı kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, düzenli-düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türküler"* şeklinde tarif etmektedir (Elçin, 1990: 1).

Ağıtlar, en eski dönemlerden bu yana varlığını sürdürmüş insanlığın ortak değerleri arasında yer almaktadır. Öyle ki birbirinden farklı coğrafyaya, kültüre, dile ve inanca sahip toplumlar arasında, bireysel ya da toplumsal duyguları, acıları dile getiren birçok ağıt söylenmiş, bu yolla çekilen acılar hafifletilmeye ya da diğer bireyler tarafından paylaşılarak acı olayı yaşayanlar teskin edilmeye çalışılmıştır.

Türk kültüründe de ağıt ve ağıt söyleme geleneği, oldukça köklü bir geçmişe sahiptir. İslâmiyet öncesi dönemde Orta Asya'da yaşayan Türk toplulukları, ölüleri için "yuğ" adı verilen törenler düzenler ve bu törene büyük bir önem verirlerdi. Ölen kişinin yakınları at, koyun, sığır cinsinden kurbanlar keserek, törene katılanlara ikramda bulunurdu. Halkın arasından seçilen usta at binicileri, atlarıyla ölünün bulunduğu çadırın etrafında yedi defa döner, bu arada feryatlar eşliğinde ağlanırdı. Hatta çadırın kapısına gelince bıçakla yüzlerini çizerlerdi. Yedi defa dönme işi tamamlandıktan sonra uğurlu bir gün belirlenir ve bu günde ölen kişi, bindiği atı, kullandığı eşyaları ile beraber yakılırdı. Küller toplanır ve özel zamanlarda gömülürdü. Eğer bir kişi ilkbaharda ya da yaz mevsiminde ölmüş ise defin işi, yaprakların çıkması ve ağaçların çiçeklenmesi zamanına kadar bekletilirdi. Söz konusu zaman geldiğinde, ölünün vefat ettiği günde olduğu gibi kurbanlar kesilir, at üzerinde gezilir, yüzler çizilerek ağlanırdı (Kalafat, 1999: 136). Eski Türklerin cenaze törenlerine şairler de katılır, hem ölüm olayının gerçekleştiği ilk günde hem de defin merasiminde, ölen kişinin iyiliklerinden, kahramanlıklarından, yaşarken yaptığı güzel işlerden bahseden ve "sagu" adı verilen ölüm şiirleri söylerlerdi.

M.S. 453 yılında ölen Hun hükümdarı Attila'nın ölümü sonucunda da ceset bir tepenin üstüne yatırılmış ve halkın arasından seçilen iyi at binicileri Attila'yı öven ölüm şiirleri okuyarak tepenin etrafını dolaşmıştır (Bali, 1997: 19).

Göktürkler döneminde de bu tarz büyük yuğ törenleri düzenlenmiştir. Orhun Âbideleri'nden edinilen bilgiye göre; Kül Tigin ve Bilge Kağan'ın cenaze törenlerinde çeşitli milletlerden birçok insan bir araya gelmiş, burada yas tutulup ağlanmıştır (Bali, 1997: 21). Aynı şekilde Uygurlar da yuğ törenlerine büyük önem vermiş, bütün canlılığıyla bu geleneği yaşatmaya çalışmışlardır. İlk önceleri cesedi ortaya koyup çeşitli sazlar eşliğinde şarkılar söyleyerek ateşe veren Uygurlar, daha sonraları Şamanizm ve Budizm'in etkisiyle ölülerini gömmeye başlamışlardır. Bu dönemde mezarın içinde güzel bir sofra hazırlanır, üzerine kamıştan dokunmuş hasır serilir, bunun da üstüne yeni elbiseler giydirilmiş olan ölü konulurdu. Cesedin mezara gömülmesinden önce ise bütün boyun katıldığı defin töreni yapılırdı. Mezarın etrafında,

ölen kişinin hayattayken yurdu ve halkı için gösterdiği kahramanlıkları anlatan çeşitli şiirler ve nesir biçiminde ürünler okunurdu. Uygurlar yas süresince, at ve sığırları kurban ederlerdi. Ölenin çadırı etrafında yedi defa dolanır, bıçakla alınlarını çizip kan akıtır ve ağlarlardı (Görkem, 2001: 41).

Eski Türklerde, toplumun önde gelen kişilerinin ölümü üzerine söylenen, genellikle manzum tarzda olmakla birlikte mensur şekilleri de bulunan söz konusu ürünler, ölen kişinin faziletlerini, savaşlarını, kahramanlıklarını, yaşarken yaptığı iyi işleri, ölümünü ve ölümünün halk üzerinde yarattığı üzüntüyü dile getirmesi dolayısıyla bir nevi ölen için söylenmiş methiye niteliği taşımaktadır. Günümüzde yaygın olarak ağıt adıyla bilinen bu ürünlerin, zaman içerisinde ölüm olaylarının yanı sıra ayrılık, kaza, felâket vb. acı olaylar için de söylendiği, dolayısıyla ağıt kelimesinin anlam ve içerik bakımından bir genişlemeye uğradığı görülmektedir.

İslâmiyet öncesi dönemde "sagu" adı verilen ağıt, tarihî süreç içerisinde çeşitli Türk toplulukları arasında değişik şekillerde adlandırılmıştır. Buna göre Orhun Âbideleri'nde ağıt, ağıt söyleyicisi ve ağıt söyleme geleneği karşılığı olarak; "sıgıt" (ağlama, hıçkırış, feryâd, mâtem), "sıgıtçı" (ağlayıcı), "sıgtamak" (ağlamak, feryâd etmek), "yoğ / yuğ" (mâtem, yas, ölü yemeği, yas töreni), "yoğçı / yuğçı" (yasçı, mâtemci, ağlayıcı), "yoğlamak / yuğlamak" (yas töreni yapmak, ölü yemeği vermek) vb. kelimeler kullanılmıştır (Ergin, 1999).

Divanü Lugat'it-Türk'te ölümle ilgili olarak "basan" (ölü gömüldükten sonra yenilen yemek) (DLT, C.I, 1999: 398-399); "yoğ" (ölü gömüldükten sonra üç yahut yedi güne kadar verilen yemek) (DLT, C.III, 1999: 143) kelimeleri yer almaktadır.

Dede Korkut Hikâyeleri'nde ise; "ağlamak, ağlaşmak" (bir araya gelip ağlamak), "böğürmek" (kalın sesler çıkararak ağlamak), "buzlamak" (bağıra bağıra ağlamak, feryâd etmek), "buzlaşmak" (bağırıp ağlaşmak), "buzlatmak" (ağlatmak, bağırtmak), "enşiş" (içini çekerek ağlamak), "feryad" (bağırmak), "şîven" (feryâd, figan, ağlaşma), "zârı" (inleyiş, feryâd), "zârılık kılmak" (ağlayıp sızlamak) kelimeleri geçmektedir (Ergin, 1986).

Günümüz Türk dünyasında da ağıda çeşitli isimler verilmiştir. Bu kelimeye karşılık olarak Azeriler "ağı", Başkurtlar "märsiyä (äytiv)", Kazaklar "joktav", Kırgızlar "coktoo,koşok", Özbekler "märsiyä", Tatarlar "märsiyä", Türkmenler "ağı", Uygurlar "jiğa, haza" şekillerini kullanmaktadır (KTLS-I, 1991: 8-9).

Türkiye'de ise genellikle "ağıt" adı kullanılmakla birlikte Kars'ta "bayatı", Sivas'ta "deme", Adana'da "deşet", Malatya'da "deyiş", Samsun'da "deyişet", Doğanşehir'de (Malatya) "dil", "las", Kırşehir'de "lâvik", Elazığ'da "şin" vb. isimlerin geçmesi kimi yörelerde farklı kullanımların da bulunduğunu göstermektedir (Kaya, 1999: 245; Görkem, 2001: 16-18).

Günümüzde ağıt söyleme geleneği Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde bütün canlılığıyla yaşatılmaktadır, ancak özellikle Toroslar, Çukurova, Kayseri ve Kahramanmaraş civarında ağıtların daha yaygın olduğu görülmektedir. "Avşar ağıdı" diye adlandırılan bu yörelerdeki ağıtlar, buralarda yaşayan Avşar Türkmenleri tarafından eski dönemlerden bugüne sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarılmıştır.

Ölüm üzerine söylenen ağıtlar, genellikle bireysel nitelik taşımakta ve bu ürünler ölen kişinin annesi, babası, eşi, çocukları vb. yakın akrabaları ya da komşuları tarafından söylenmektedir. Bu [illegible] yanı sıra bazı yerlerde ağıt söylemeyi meslek edinmiş

kadın ağıtçıların da bulunduğu, hatta bu kişilerin para karşılığında cenaze evinde ağıt yaktıkları bilinmektedir.

Ağıtlar çoğunlukla kadınlar tarafından söylenir, ancak Çukurova yöresinde olduğu gibi, erkeklerin de ağıt söyledikleri görülmektedir. Özellikle Çukurova âşıklık geleneği içerisinde, birçok âşığın ağıt türünde şiirler söylediği tespit edilmiştir (Alptekin, 1994: 9). Öte yandan dilden dile nesilden nesle aktarılması sırasında yeni ortam ve çevrede yeni nakışlarla işlenerek topluma mal edilmiş ve dolayısıyla ilk söyleyeni unutulmuş ağıt örnekleri de bulunmaktadır.

Yaşamda karşılaşılan olayların insan üzerinde bıraktığı acı izleri bu ürünlere yansıtmak, büyük bir ustalık işidir. Bir kişinin usta bir ağıtçı olabilmesi için, ağıt söyleme geleneğinin yaşatıldığı ortamlarda bulunarak kendisinden önce söylenmiş ağıtları dinleyip öğrenmesi gerekmektedir. Bu yolla ağıtların söz dağarcığını, söz dizimini, benzetmelerini, tasvirlerini kavrayan kişi, bu birikimden faydalanarak içinde bulunduğu zaman, mekân ve olayın etkisiyle yeni ağıtlar yaratmaya başlar. Ağıtların, yalın ve açık bir üslûbunun olması dolayısıyla kolayca söylenebileceği düşünülmemelidir. Bu ürünlerin derin bir duygu yüküne ve içli bir söyleyişe sahip olduğu, sözcüklerin titizlikle seçildiği, ayrıca doğaçlama yoluyla ve dokunaklı bir ezgiyle dile getirildiği göz önünde bulundurulduğunda ağıt söylemenin gerçekten büyük bir yetenek işi olduğu tespit edilebilecektir.

Ağıtlar, yanık bir ezgiyle söylenir. Ezgi, insanlar üzerinde derin bir etki bırakır ve böylelikle ürünün kalıcılığı sağlanmış olur. Sözlü ve ezgili bir ürünün ortaya çıkabilmesi ve gelenekteki yerini koruyabilmesi için *"söz, yaratıcı, musikî ve dinleyici çevre"* olmak üzere dört unsurun bulunması gerekir (Yıldırım, 1986: 441-458). Sözlerin etkileyici; ürünü ortaya koyanın, olayı ve durumu işleyişinde, tasvir ya da benzetmeleri kullanımında başarılı olması; ezginin insanları derinden etkilemesi; ayrıca ürünü beğenip kuşaktan kuşağa aktaracak doğal bir çevrenin bulunması o eserin geçmişten günümüze ulaşabilmesini sağlayacaktır (Kaya, 1999: 251). Özellikle ölüm üzerine söylenen ağıtlarda, söz konusu unsurlara ek olarak ölüm olayının trajik bir şekilde meydana gelmesi, kişinin çok genç yaşta ölmesi ya da herkesin sevip saydığı birisi olması da ürünü toplum belleğinde daha kalıcı hale getirmektedir.

Anadolu'da ölüm konulu ağıtların daha yaygın olduğu görülmektedir. Bu tarz ağıtların ölünün başında ya da cenaze evinde söylenmesi yaygın bir gelenektir. Ağıdın sözleri, o anda ağıdı söyleyen kişinin ruh halini büyük bir duygu yoğunluğuyla yansıtan ifadelerdir. Asker uğurlama, kına gecesi vb. olaylarda söylenen diğer ağıtlarda ise, sözler bütün yöre halkı tarafından bilinen ortak bir karakter taşımaktadır (Kaya, 1999: 252).

Ölümle ilgili ağıtlarda içerik bakımından ölen kişinin güzelliği, boyu, yürekliliği, cömertliği gibi fizikî ve karakter özelliklerinden bahsedilir. Yaşadığı süre boyunca, eğer mutlu olmamışsa çektiği sıkıntılardan; varlıklı bir kişi ise malı mülkünden, çevresine yaptığı iyiliklerden söz edilir (Boratav, 1991: 447). Tören sırasında ağıdı bir kişi söyleyebileceği gibi, törende bulunanların sırayla söyledikleri de görülmektedir.

Ağıtlar, belirli söyleyicilerinin ve söyleyiş biçiminin olması, ölüm, ayrılık, gözyaşı gibi konuları işlemesi, öte yandan ölen kişinin anısını yaşatma ve acıyı başkalarıyla paylaşarak hafifletme amacıyla dile getirilmesi vb. özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, özünde Anadolu'nun birçok köşesinde birbirine benzer şekillerde

yaşatıldığı görülmektedir, ancak kimi yörelerde ağıt söyleme geleneğinin farklılıklar gösterdiği de tespit edilmiştir.

Antalya'nın Korkuteli ilçesine bağlı Çomaklı-Fığla köyünde, düğün töreninde geline kına yakılırken, gelin evden çıkarken, asker uğurlanırken ve ölünün arkasından "yas" adı verilen ağıtlar söylenir. Ölü evden çıktıktan sonra, kadınlar birbirlerine sarılarak ağlarlar. Yörede erkekler de ağıt bilir ve söyler (Görkem, 2001: 18).

Burdur'da "ağıtçı" ya da "ağlayıcı kadınlar" ölü evinde toplanarak para karşılığında ağlayıp ağıt yakar (Kaya, 1999: 253).

Kahramanmaraş'ın Binboğa dağları civarı ile Göksun yöresinde, "soyka" adı verilen ölünün üzerinden çıkarılan elbiseler ortaya konur. Ağıtçı kadın, bunları teker teker eline alarak ağıtlar yakar. Ağıtçıyla beraber oradaki kadınlar da ağlar. Pazarcık ilçesine bağlı köylerde, ölünün defnedildiği mezarlığın karşı tarafındaki tepeye, çevreden toplanan taşlar gözyaşları eşliğinde yığılır. "Düştü" adı verilen bu gelenek, inanışa göre bir çeşit ağıt kabul edilir. Elbistan ilçesinde ise ölen kişilerin ardından ağıt yakmanın, Kur'an okumak kadar gerekli olduğuna inanılır (Görkem, 2001: 19).

Sivas'ın Gemerek ilçesinde ağıt yakma geleneği en az üç en fazla on gün devam etmektedir. Cenazenin defninden sonra başlayan törene yörenin tanınmış ağıtçıları davet edilir. Bu kişiler, ölünün elbiseleri de önlerinde olmak üzere ağıt yakarlar. Bazen ölü sahibi de ağıt söyler. Ağıtçı kadınlara yaptıkları işin karşılığında herhangi bir ücret verilmez (Görkem, 2001: 20).

Gaziantep'te yaşayan Türkmenler, genç bir adam öldükten sonra defin işleminin ardından, onun atını süsler ve üzerinden çıkarılan elbiseyi bir ağaca giydirirler. Köyün kadınları, bu at ile ağacın karşısında ağıt söyleyip ağlarlar. Aynı bölgede yaşayan Beydili ve Barak Türkmenlerinde, bir yiğit düşmanları tarafından öldürüldüğünde; ölü yakını olan kadınlar saçlarını kesip ölenin üzerine atar, tırnaklarıyla yüzlerini kanatıp feryatlar eşliğinde "ağıt türküsü" söyler (Kaya, 1999: 253).

Ankara'nın Şereflikoçhisar ilçesinde kadınların yanı sıra ağıtçılığı meslek edinmiş erkekler de vardır. Burada hem ölünün başında hem de mezarında ağıt söyleme geleneği bulunmakta ve bu gelenek definden üç gün sonra da tekrarlanmaktadır (Kaya, 1999: 255).

Türkiye'nin çeşitli yerlerinde bugün de varlığını sürdüren ağıt ve ağıt söyleme gelenekleri üzerinde durulduğunda, bunlardan bir kısmının İslâmiyet öncesi eski Türk gelenekleriyle benzerlik gösterdiği bir kısmının ise Anadolu'da, işlevi ve amacı aynı olmakla birlikte, yeniden şekillendiği görülmektedir. İnceleme alanı Mersin'de ise özellikle kırsal çevrelerde bu geleneğin, eskisi gibi devam ettirilmeye çalışıldığı, ancak kent merkezlerine doğru gelindiğinde yavaş yavaş kaybolmak üzere olduğu gözlenmektedir.

Mersin'de Ağıt Söyleme Geleneği ve Ağıt Örnekleri

İnceleme alanında, insanların derin duygularını dile getiren bu türe, "ağıt" adı verilir, ancak ağıtla aynı anlama gelen "yakım" kelimesinin de kullanıldığı görülmektedir. Yörede ağıt söyleme işi; "ağıt yakma", "ağıt söyleme", "yakım yakma" deyimleriyle ifadelendirilmektedir. Ağıt söyleyen kişiye de "ağıtçı", "ağıt edici", "ağlayıcı", "yakımcı" denilmektedir.

Mersin'de ağıtlar, genellikle kadınlar tarafından söylenmektedir, fakat merkeze bağlı Arslanköy ile Erdemli ilçesi gibi yerleşim birimlerinde görüldüğü üzere iyi ağıtçı olarak bilinen erkekler de bulunmakta ve bu kişiler genellikle ölümle ilgili ağıtlar söylemektedir. Bunlardan âşık olarak da tanınan Abdi Arslan'ın birçok ağıdı bulunmakta ve bu ağıtlar halk arasında da yaşatılmaktadır.

Yöreden derlenen ağıtlardan bir kısmı anonimdir, bir başka deyişle ilk yaratıcısı unutularak topluma mal olmuştur. Birkaç ölüm konulu ağıdın yanı sıra kına ağıtları bu gruba girmektedir. Buna karşılık metinlerden büyük bir çoğunluğunun "kimin tarafından ve kime ya da neye söylendiği" açıkça belirtilmiştir. Bu yönüyle Mersin ağıtlarının Türkiye ağıt söyleme geleneği içerisinde ayrı bir yerinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Ağıtta bahsedilen kişinin gerçekten yaşamış olması, o çevredeki insanların bu kişiyi tanıması, dile getirilen olaya herkesin şahit olması ya da bu olay karşısındaki ortak hislerin yansıtılması nedeniyle bu türün bir nevi sosyal tarih kimliği taşıdığı göz ardı edilmemelidir.

Kaynak kişilerden edinilen bilgiye göre ağıtlar, genellikle acıyı yürekten hisseden ve duygularını şiir şeklinde ifade edebilenler (K.2) ya da ağıt yakmaya yetenekli kişiler tarafından söylenmektedir (K.1).

Genellikle herkesin toplu halde bulunduğu cenaze törenlerinde ya da kına gecelerinde söylenen ağıtlar, orada bulunanlar tarafından öğrenilerek hafızalarda kalır ve yine sözlü olarak kuşaktan kuşağa bu yolla aktarılır. Bunun yanı sıra kaynak kişilerden bazıları, ağıt söylemeyi usta ağıtçı olan annelerinden ya da bir başka yakınından öğrendiklerini de belirtmektedir (K.1).

Erdemli'de yaşayan Abdi Arslan, yöredeki iyi ağıtçılardan biri olup ağıt söylemeyi şu an hayatta olmayan, ancak zamanında yöredeki en iyi ağıtçılardan biri olarak tanınan dedesi Cerrah Hüseyin'den öğrendiğini ifade etmektedir. Abdi Arslan hem dedesinin ağıtlarını dinleye dinleye hem de şiir söyleme konusunda kendisinde var olduğunu hissettiği içten gelen bir ilhamın yardımıyla ağıt söylemeye başladığını belirtmekte ve çevresinde meydana gelen birtakım acı olaylar sonucunda ağıtların genellikle akşamları aklına geldiğini, bunların sanki gizli bir güç tarafından kulağına fısıldandığını, sabah olunca da aklındakileri yazıya aktardığını, böylelikle bunları hatırlamasının daha kolay olduğunu söylemektedir (K.3).

Yörede söylenen ağıtların büyük bir bölümü, Anadolu'nun değişik yerlerinde olduğu gibi, ölüm üzerinedir. Özellikle kırsal çevrelerde ölüm haberinin duyulmasının hemen ardından akraba olsun olmasın herkes cenaze evinde toplanır. Ölen kişinin yakınları cenazenin başında, gözyaşları içerisinde yer yer dövünerek ağıtlar yakar. Ağıt söyleme, ölü kaldırıldıktan sonra da devam eder. Defin sırasında ise ağıt yakılmaz (K.2, K.7, K.14, K.15).

Cenazenin başında, ağıt söylemede usta kadınlar da ağıt söyler, bu kişilerin ağıtları herkesi daha bir derinden etkiler. Orada bulunanlar, yaşlı gözlerle sessiz bir şekilde ağıdı dinler, ağıdın sona ermesinin ardından acı dolu ağlama ve inleme sesleri artar. Ağıtçı kadınlara, cenaze sahipleri tarafından ağıt söylemelerinin karşılığı olarak herhangi bir ücret verilmez, ancak mendil, havlu, yazma vb. hediyeler verilir (K.1, K.3).

Kaynak kişilerden edinilen bilgiye göre; daha önceleri cenaze törenlerinde ağıt söylenmemesi, ölü sahibinin yöre insanları tarafından kınanmasına neden olmuştur. Günümüzde özellikle kırsal çevrelerde ağıt yakma konusunda yetenekli kişilerin ya da usta ağıtçıların sayısında azalma görülmekle birlikte cenazenin başında ağıt söyleme

geleneği eskisi gibi olmasa da devam ettirilmeye çalışılmaktadır (K.3, K.4, K.5). Şehir merkezlerinde ise gerek kitle iletişim araçlarının sosyo-kültürel yaşamda birtakım çözülmelere neden olması gerekse usta ağıtçılarının sayısının giderek azalması bu geleneğin yavaş yavaş ortadan kalkmasına zemin hazırlamaktadır.

Mersin'de yaşayan Alevî-Türkmen zümrelerinden biri olan Tahtacılar arasında, ölüm olaylarının akşama doğru gerçekleştiği durumlarda ölü, hemen toprağa verilmez, sabah oluncaya kadar evinde bekletilir. Böyle zamanlarda ölen kişinin yakınları, komşuları ölü evinde toplanır ve ölünün başında hiç uyumadan sabaha kadar oturur ve ağlar. Burada "sazandar" adı verilen saz çalmasını bilen görevli Şah Hatayî, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet Üstadım'a ait olup ölümle, bu dünyanın gelip geçiciliğiyle ilgili nefesler okur. Sazandarın yanı sıra, ölen kişinin yakınları da nefes söyler. Bu şiirlere "cenaze nefesi" adı verilir (Çıblak, 2005: 259). Herkesin büyük bir saygıyla ve sessizlik içinde dinlediği bu nefesler, ölü için söylenen ağıtlardır.

Ölü beklerken saz çalarak nefes söyleme geleneği, bugün şehir merkezlerinde ya da şehirle ilişkisi bulunan birçok yerleşim biriminde tamamen ortadan kalkmıştır, köylerde ise ara sıra uygulanmaya devam etmektedir. Bunda da hem topluluk mensubu olmayan insanlarla yakın çevrelerde yaşamalarından dolayı bu kişilerin herhangi eleştirilerine, ayıplamalarına maruz kalmaktan kaçınmak istemeleri hem de bu nefesleri bilen kişilerin sayılarının oldukça azalması etkili olmuştur (Çıblak, 2005: 259-260).

Mersin'de cenaze törenlerinin yanı sıra evlenme törenleri içerisinde yer alan kına gecelerinde de ağıt söylenmektedir. "Kına ağıdı", "kına türküsü", "gelin ağıdı", "gelin okşama" gibi adlar verilen bu ürünler, gelinin kendi evinden ayrılmasının verdiği üzüntüyü, yanık bir ezgiyle işlemelerinden dolayı ağıt niteliğinde türkülerdir.

Kına ağıtları, kına gecelerinde geline kına yakarken bu konuda usta kadınlar tarafından söylenir. Ağıdı tek bir kişi söyleyebileceği gibi birkaç kişi birlikte de dile getirebilir. Herkes sessiz bir şekilde kına ağıdını dinler, bu sırada gelin ağlayarak ana-baba evinden ayrılacağı için üzgün olduğunu gösterir (K.6, K.7, K.15).

Bu ağıtlarda, ölüm ağıtlarının bir kısmında olduğu gibi, bireysel yaratmalara rastlanmamaktadır. Bunların tamamı kimin tarafından söylendiği belli olmayan, yörede herkes tarafından bilinen anonim ürünlerdir. Kına ağıdı söylemede usta kadınlar, daha evvel yörede söylenen, yaygın olarak bilinen ağıtları dile getirir. Bazen bu kişilerin söyledikleri ağıtlara yeteneklerine göre, kız evi ile oğlan evinin durumuna uygun eklemelerde bulundukları da olmaktadır.

İnceleme alanındaki kaynak kişilerin verdiği bilgilere göre; askere ya da savaşa gönderilen gençlerin ardından ağıt yakılmaz, bu durum vatanî bir görev sayıldığı için delikanlılar sevinçle uğurlanır (K.2). Öte yandan askerlik dolayısıyla ayrılığın verdiği acıyı bazen annenin bazen de oğlunun ağzından dile getiren asker ağıtları da bulunmaktadır.

Ölüm ve evlenme durumlarında söylenen ağıtlar, belirli bir tören içerisinde yer almaktadır. Bunun dışındaki asker ağıtları ile diğer ayrılık, felâket ya da hayvanlarla ilgili ağıtlarda bir tören öğesi yoktur. Bu ağıtlar olayı yaşayanlar tarafından evde, bağda bahçede ya da herhangi bir yerde, gerek tek başına gerekse toplu halde bulunulduğu bir sırada yakılabilmektedir.

A. Ağıtların Biçim Özellikleri:

Ağıtların biçimi konusunu; "nazım düzeni" ve "söyleyiş biçimi" olmak üzere iki yönüyle ele almak gerekir.

1.Nazım Düzeni: Türk ağıtlarının nazım düzeni, bugüne kadar derlenmiş metinlerden yola çıkılarak iki başlıkta gruplandırılabilir. Bunlardan birincisi, "nazım düzeninde kararlılık bulunmayan ağıtlar"; ikincisi ise "düzenli nazımla söylenmiş ağıtlar".

Nazım düzeninde tutarlılık, kararlılık bulunmayan ağıtlar, hiçbir nazım ölçüsü ve uyak kuralına bağlı kalmayan metinlerden oluşmaktadır. Bu ürünlerde ahenkli nesir ya da düz nesir biçiminde söylenmiş cümlelerle ünlemler, acıyı belirten "ah, of, aman, uy vb." sesler, ölen kişiye ya da bu kişinin orada bulunan ve bulunmayan yakınlarına seslenmeler ile ölçüleri birbirini tutmayan dizeler karışmış olarak bir arada bulunur. Bazen de düzenli bentlerle bilinen türkülerden ve sahibi belli şiirlerden gelme tek dizeler veya düzensiz nazım parçaları yan yana kullanılır (Boratav, 1991: 448).

Düzenli nazımla söylenmiş ağıtlarda ise, uyak şeması ve hece ölçüsü açısından farklılıklar tespit edilmiştir. Bunların en yaygın şekli, uyak şeması, aaba, ccdc ... olup sekiz heceli dörder dizelik bentlerden meydana gelmiştir. Kimi zaman bu tipten bentlerle aynı ölçü ancak abcd, defe ... düzenindeki bentler aynı ağıtta bulunabilmektedir. Söz konusu her iki şekil de ölü için söylenen ağıtların kendine özgü tek biçimi olup Toroslar'da, Çukurova'da, Kayseri'nin Pınarbaşı çevresinde yerleşmiş olan Türkmen ve Yörük köylerindeki ağıtlarda geçmişten günümüze titizlikle kullanılmıştır. Bu nazım biçimiyle söylenmiş ağıtlar genellikle "avşar ağıdı" diye adlandırılmıştır (Boratav, 1991: 448-449).

Düzenli nazım tarzındaki ağıtların aaab, cccb ... uyak düzeninde ve sekiz heceli şekillerine; bunun yanı sıra yedi heceli olup tam mani biçimi (aaba, ccbc ...) ile on bir heceli ve abcb (ya da aaab), dddb ... uyak şemasında örneklerine rastlamak da mümkündür. Bunlardan birinci ve son şekil, büyük bir olasılıkla ağıtlarla ortak konuları işleyen türkülerdir (Boratav, 1991: 449-450).

Nazım düzeni açısından belirli bir tutarlılığa sahip olmayan, dolayısıyla kırık dökük metinler olarak karşımıza çıkan örnekler, ancak törene katılarak derlenebilmekte, bu da araştırıcı için fiziksel şartlar ve ortam, orada bulunanların psikolojik durumları göz önünde bulundurulduğunda birtakım zorlukları da beraberinde getirmektedir. Bu yönüyle Türk ağıt metinleri içerisindeki bu tarz örneklere az rastlanmaktadır. Benzer sıkıntıyı bizim de yaşamamız nedeniyle inceleme alanı Mersin'den derlediğimiz ağıt metinleri de "düzenli nazımla söylenmiş" ağıtlar grubunda yer almaktadır.

Mersin ağıtları şekil açısından ele alındığında bunların çoğunlukla dörder dizelik bentlerden meydana geldiği görülmektedir. Ancak kimi zaman üç dizeli bentlerden oluşan ağıtlara (18 numaralı ağıt) bazen dört dizeli bentlerle üç dizeli bentlerin (4 numaralı ağıt) ya da dörtlüklerle beş dizeli bentlerin (22 numaralı ağıt); hatta beşli, dörtlü ve üçlü bentlerin (27 numaralı ağıt) bir arada bulunduğu örneklere de rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra bazı ağıtlarda üç dizelik bentlerden sonra iki dizeden oluşan nakaratın (12 numaralı ağıt) veya dörtlüklerden sonra yine iki dizelik nakarat bölümünün (24 ve 25 numaralı ağıtlar) yer aldığı şekiller de vardır.

Mersin ağıtlarının kafiye şeması göz önünde bulundurulduğunda özellikle yörede âşık olarak bilinen kişinin ağıtları ile yer yer kararsızlıklar görülmekle birlikte kına ağıtlarının belirli bir düzen içerisinde olduğu, bunların dışındaki örneklerin ise

baştan sona aynı uyak düzeni ve ölçüyü tutturamadığı tespit edilmiştir. Ağıtların belirli bir tören içerisinde doğaçlama söylendiği durumlarda, ağıt metninin baştan sona belirli bir ölçü ve uyak düzeninde olacağı kuralı, Anadolu'nun çeşitli yörelerinden derlenen örneklerde de görüleceği üzere, kesinlik taşımamaktadır. Öte yandan âşıkların söylediği ağıtlar, çoğu kez bozulmadan bir bütün olarak cenaze törenlerinde pek kullanılmamış, sadece belirli bir bölge ve yöre halkı tarafından sevilen bir kişinin ölümü halinde o kişiyi saygı ile anmak ya da herhangi bir doğal âfeti, acı bir olayı dile getirmek amacıyla yaygınlık kazanmıştır. Kına ağıtları da gelinin baba ocağından ayrılmasının getirdiği üzüntüyü yansıtmak amacıyla yine o yöredeki insanlar arasında dilden dile aktarılarak işlenmiş ve kısmen de olsa şekil bakımından düzenli bir yapı kazanmıştır.

2. Söyleyiş Biçimi: Türk ağıtlarının söyleyiş biçiminde ilk dikkati çeken nitelik; söyleyişte kesinliğin, anlatıda kararlılığın ve mantık düzeninin bulunmamasıdır. Şiir yaratması olarak en kusursuz örneklerde dahi tek başına ağıdın metni, anlatılan olayla ilgili kesin bilgi vermemektedir. Bu nedenle ağıtçının, eğer biliyorsa ağıdın hikâyesini kısaca anlatması gerekmektedir. Ancak bu şekilde ağıtta geçen olayları, bir yere ve zamana yerleştirmek mümkündür (Artun, 2004: 158).

Ağıtlardaki bentler, tek kişili, iki ya da çok kişili bir konuşmanın bölümleri halindedir. Ağıdı tek bir ağıtçının söylediği durumlarda bile sözler, belirli bir sıra düzeninde, törene katılanların veya törenin niteliğine göre kendisi orada bulunamayan erkek, kadın ve çocukların ağzından söylenir. Ağıtçı, temsil ettiği kişileri bu bentlerde konuşturur, bu yolla ağıt, konuşan kişinin ağlama töreni sırasındaki ruh halini yansıtır. Kimi zaman ağıt söyleyicisi, geçmişi bugüne getirerek ölen kişinin ağzından da bentler söyleyebilir (Boratav, 1991: 449-450).

Mersin ağıtlarının hemen hepsinin bir hikâyesi bulunmakta ve bu hikâyeler, metinde geçen olayla ilgili dinleyicilere bilgi vermektedir. Ağıtlar, genellikle baştan sona bir kişi tarafından söylenmektedir, kına ağıtları tek bir kişi tarafından söylenebileceği gibi orada hazır bulunanlar tarafından topluca ya da kimi bentleri paylaşılarak sırayla da dile getirilebilmektedir.

Ağıtçının, ağıt bentlerini törende bulunmayan kişilerin ağzından söylediği örnekler ise pek yoktur, ancak bazı metinlerin ölen kişinin ağzından aktarıldığı tespit edilmiştir. Bununla ilgili olarak;

Tüp zehiri beni aldı götürdü
Tazecik ömrümü nasıl bitirdi
Anamın kalbine sızı getirdi
Anam babam harap oldu ne çare
(5 / 3)

İşte geldim işte gittim
Yağ çiçeği gibi bittim
Şu dünyada ne iş ettim
Ömürcüğüm geçti gitti
(15 / 1)

Karakoldan çıktım yan basa basa
Ciğerim koptu kan kusa kusa
Beni vuran oğlan Konyalı Musa Konyalı Musa

(18 / 1)

şeklindeki dörtlüklerde de görüleceği üzere, zamandışı bir anlatımla ölen kişi hiç ölmemiş gibi konuşturulmaktadır. Bu durum, geride kalanların ölüyü bütün tören boyunca kendi aralarında düşünmelerinin, onun henüz kendilerini terk etmediğine inanmalarının bir sonucudur.

B. Ağıtların İçerik Özellikleri:

Lirik bir karaktere sahip olan ağıtlar, çalışmamızın başında da değindiğimiz üzere, günlük hayatta meydana gelen acı ya da trajik olayların insan üzerinde bıraktığı etkileri, duygu yoğunluklarını aktarmakta, bu yönüyle dinleyicileri "duygulandırma" özelliğine de sahip bulunmaktadır. Öte yandan ağıtlar, içinde söylendiği toplumun hayatı hakkında da bilgi vermektedir. Ağıt metinlerinde esas olarak ölüm karşısında duyulan acı ifade edilmekle birlikte, o bölgede yaşayan insanların gelenek ve görenekleri, yaşam tarzı, geçim kaynakları, günlük uğraşları, değer yargıları gibi bir toplumun kültürünü oluşturan pek çok unsurun yansıtıldığı görülmektedir. İnceleme alanından derlenen metinlerde, kırsal çevrelerde yeni evlenen bir genç kızın kocasının ailesiyle beraber yaşaması (6 numaralı ağıt), evlilik olaylarının ancak gençlerin ailelerinin izniyle gerçekleşebileceği (5 numaralı ağıt), koca evinde gelinin sıkıntı çekmesi (24 numaralı ağıt), halkın geçimini çiftçilikle sağlaması (23 numaralı ağıt) vb. konulardan bahsedilmesi yöre halkının hayatı hakkında bilgi vermesi açısından oldukça önemlidir.

Anadolu'nun çeşitli yerlerinden derlenen ağıt örneklerinde genel olarak ölüm, ayrılık, kayıp, kaza, hastalık, felâket gibi konular işlenmiştir. Mersin ağıtlarında da benzer konuların ele alındığı görülmekte ve derlenen metinler içeriklerine göre aşağıdaki şekilde kümelenmektedir:

1. Kişilerle İlgili Ağıtlar
   a) Ölüm üzerine söylenenler (1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 23 numaralı ağıtlar)
   b) Ayrılık üzerine söylenenler (6, 8 numaralı ağıtlar)
   c) Askerlik üzerine söylenenler (11 numaralı ağıt)
   d) Kına ağıtları (24, 25, 26,27, 28 numaralı ağıtlar)
2. Hayvanlarla İlgili Ağıtlar (21 numaralı ağıt)
3. Tabiatla İlgili Ağıtlar (16 numaralı ağıt)
4. Felâketlerle İlgili Ağıtlar (17 numaralı ağıt)

1. Mersin'de insan üzerine söylenen, bunlardan da özellikle ölen kişiye yakılan ağıtların diğerlerine göre daha yaygın olduğu görülmektedir.

a) Ölüm ağıtlarında, bazen geride kalanların acısı;

Ne karaymış şu alnımın yazısı
Meleşmiyor koyunumun guzusu
Öyle zormuş gardaş guzusunun acısı
Ben nerelere gideceğim ooy

(1 / 5)

bazen de ölen kişinin sahip olduğu mal varlıklarının sahipsiz kalmaları vurgulanarak acıya ortak edilmesi;

Bahçelerde gül açmaz
Dallarında kuşlar ötmez

Toprağında ekin bitmez
Bu bahçe sensiz ne eder
Oooy oooy ...
(2 / 5)

şeklinde dile getirilir.

Bu tarz ağıtlarda kimi zaman ölenin yaşamı boyunca çektiği sıkıntılardan;

Bin yüz otuz yılında dünyaya geldin
Her zaman ağladın ne zaman güldün
İyilik yaptın kötülük buldun
Kimseye bildiremedin saçını yoldun
(14 / 1)

ya da boyu bosu, ten rengi vb. fiziksel özellikleri ile huyca övülecek yönlerinden;

Adın Ar p Musa soyadın Yılmaz
Boyun u un rengin kara yüzün gülmez
Gülün hiç açmadı bir daha solmaz
Rengin kara kalbin ak kötülük olmaz
(14 / 2)

gibi ifadelerle bahsedilir.

b) Ayrılık üzerine söylenen ağıtlardan birinde kocası öldükten bir süre sonra kayınvalidesi tarafından kendi evinden kovulan kadının acısı konu edilir:

Evimin ocağı sönük
Evin bacısı bana küsük
Beslediğim ala püsük[1]
O da gelmiyor yanıma
(6 / 4)

Bir başka ağıtta ise kocasından boşanan bir kadının çocuklarıyla beraber yapayalnız kalışı işlenir:

Otobüse bindim dönüyor teker
Elime verdiler bir topak şeker
Üç tene yavrum da baba diye boynunu büker
(8 / 2)

c) Yörede asker uğurlama ya da karşılamada, ağıt yakma geleneğine pek rastlanmamıştır. Kaynak kişilerden derlenen bir örnekte ise askere giden bir gencin memleket özlemi dile getirilmiştir:

Askere gideli tam bir ay oldu
Ektiğim fidanlar meyveye döndü
Mektuplar gelince yüzüm hep güldü
Ağlama pederim gelirim bir gün
(11 / 2)

---

[1] püsük: Kedi.

d) Kına ağıtlarında yoğun olarak kız anası ile kızın duyguları işlenmektedir. Bunun yanı sıra söz konusu ağıtlar, baba ocağından evlenme nedeniyle ayrılma durumunda, halkın ortak duygularını, olaya bakışını ve gelin olan kızın koca evinde karşılaşacağı sıkıntıları da konu edinmektedir:

Koca evi ıssız koydun
Ak helkeyi susuz koydun
Evimizi huysuz koydun
Kızım kınan kutlu olsun
(26 / 5)

2. İnsanın hayvanlara karşı beslediği sevgi dolayısıyla onların ölmesi ya da öldürülmesi, kaybolması vb. durumlarda birçok ağıt yakılmıştır. Mersin'de de binek veya yük taşıma hayvanı olarak kullanılan bir eşeğin ölümü üzerine, kaynak kişinin ağıt yaktığı görülmektedir:

Eşeğimiz katır idi
Dul anamı götürürdü
Akşam olur ırızkımızı getirirdi
Bizim eşek öldü ooy
(21 / 3)

3. Tabiata yakılan ağıtlarda dağlar, ormanlar ya da suların kuruması gibi çeşitli olaylardan bahsedilebilir. İnceleme alanındaki kaynak kişi, evinin bahçesinde bulunan ağacın kesilmesi üzerine acısını ağıt yakarak göstermiştir:

Kırıldı kolum kanadım
Yıkıldı evim ocağım
Kalmadı dert ortağım
Benim güzel ağacım
(16 / 2)

4. Halk arasında deprem, sel, salgın hastalık, kuraklık gibi birtakım doğal âfetler ağıtlara konu olmuştur. Mersin'deki evini, çıkan bir yangında kaybeden kaynak kişi de acısını ağıda dökmüştür:

Kıvılcımdın alev oldun
Dertsiz günüme dert oldun
Sanki bir canavar gibi
Yedin yuttun ocağımı
(17 / 1)

Sonuç

Kökeni çok eski dönemlere uzanan ağıt ve ağıt söyleme geleneği, eski Türklerde halkın ölüm karşısındaki duygularını, tavır ve tutumlarını anlatmada bir vesile olmuş, daha sonraki dönemlerde Anadolu'da, anlam ve içerik bakımından genişlemeye uğrayarak ölüm olaylarının yanı sıra ayrılık, hastalık, kaza, felâket vb. olayları da konu olarak işlemeye başlamıştır.

Zaman içerisinde hem tarihî ve coğrafî hem de sosyal ve kültürel çevre faktörlerine bağlı olarak değişik görünümler sergileyen ağıt yakma geleneği,

günümüzde ülkemizin birçok köşesinde tüm canlılığıyla yaşatılmaktadır. Aynı şekilde inceleme alanı Mersin'de de bu geleneğin, özellikle kırsal çevrelerde eskiden olduğu gibi devam ettirilmeye çalışıldığı, ayrıca ağıtların gelenekteki şeklinden farklı olarak kimin tarafından ve kim için söylendiğinin genellikle belirli olduğu görülmektedir. Ağıtlar, bir tören içerisinde geçmişi bugüne getirerek ölen kişiyi konuşmalara dahil etmesi; ölünün eşyalarının sergilenmesi; onun fiziksel ve karakter özelliklerinden bahsedilmesi; yakınlarının üzüntüsünü dramatize ederek dokunaklı bir ezgiyle anlatması; ayrıca bir kişi tarafından dile getirilebileceği gibi törene katılanların ağıt bentlerini paylaşarak sırayla ya da kına ağıtlarında olduğu gibi birkaç kişi tarafından topluca söylenmesi; törende bulunanların sözlere, seslenişlere, ağlamalara katılmaları bakımından dramatik bir gösteri niteliği taşımaktadır. Bu nedenle ağıtların sadece metinden yola çıkılarak değil yaratıcıları ve aktarıcıları, söylendikleri çevre, yer ve söyleniş şekilleri göz önünde bulundurularak bir başka deyişle yaşatıldıkları sosyal ortamın özellikleriyle birlikte ele alınıp incelenmesi, araştırıcıları daha doğru ve eksiksiz sonuçlara ulaştıracaktır.

İnceleme alanından elde edilen bilgilere göre; bu geleneğin günümüz sosyo-kültürel yaşamdaki gelişmelere bağlı olarak birtakım değişmelere uğradığı, bir diğer yönüyle artık kent merkezlerinde yavaş yavaş kaybolmak üzere olduğu da bir gerçektir. Ağıtların bir toplumun gelenek ve görenekleri, yaşam tarzı, değer yargıları, kültürel hayatı hakkında bizlere ipuçları vermede yardımcı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bütün Türk kültüründeki örneklerinin bir an evvel ortaya çıkartılması gerekli görünmektedir.

KAYNAK KİŞİLER

Derleme sırasında kendilerinden bilgi edinilen kaynak kişiler, metin içerisinde K.1 (Kaynak Kişi 1), K.2 (Kaynak Kişi 2) vb. kısaltmaları kullanılarak gösterilmiştir. Bu kişilerle ilgili bilgiler ise aşağıda "adı-soyadı, doğum yılı ve yeri, öğrenim durumu, mesleği" sıralamasına göre verilmiştir.

K.1: Ayşe Er, 1938, Mezitli / Mersin, yok, ev hanımı.
K.2: Gülhayat Sarıarslan, 1942, Elvanlı Beldesi / Erdemli, ilkokul, ev hanımı.
K.3: Abdi Arslan, 1950, Silifke, ilkokul, çiftçi.
K.4: Cennet Çelik, 1931, Arslanköy / Mersin, yok, ev hanımı.
K.5: Ayşe Er, 1938, Mezitli / Mersin, yok, ev hanımı.
K.6: Müzeyyen Gönte, 1933, Dorukkent Beldesi / Mersin, yok, ev hanımı.
K.7: Nevin Kuşçu, 1937, Karaisalı Köyü / Mersin, yok, ev hanımı.
K.8: Dudu Kurban, 1947, Kocahamzalı Köyü / Mersin, yok, ev hanımı.
K.9: Hatice Avşar, 1944, Gülnar, ilkokul, ev hanımı.
K.10: Mehmet Doğan, 1938, Ovacık Köyü / Silifke, ilkokul, muhtar.
K.11: Berika Öksüz, 1938, Fındıkpınarı Köyü / Mersin, yok, ev hanımı.
K.12: Ali Ballı, 1921, Köselerli Köyü / Huzurkent Beldesi / Tarsus, ilkokul, çiftçi.
K.13: Ayşe Çatal, 1930, Tarsus, yok, ev hanımı.
K.14: Fatma Eren, 1940, Sıraköy / Tarsus, ilkokul, ev hanımı.
K.15: Nazlı Eskiaba, 1945, Çömelek Köyü / Mut, ilkokul, ev hanımı.
K.16: Osman Ekiz, 1922, Emirler Köyü / Mersin, ilkokul, çiftçi.

K.17: Ayşe Yirik, 1935, Işıklı Koyu / Silifke, yok, ev hanımı.
K.18: Akile Kol, 1948, Karamşalı Köyü / Erdemli, ilkokul, ev hanımı.

KAYNAKÇA

Alptekin, Ali Berat (1994), "Çukurova Âşıklarında 'Ağıt Yakma' Geleneği", *İçel Kültürü*, Y.8, S.34, Temmuz, s.9-12.

Artun, Erman (2004), *Türk Halk Edebiyatına Giriş*, İstanbul, Kitabevi.

Bali, Muhan (1997), *Ağıtlar*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayını.

Boratav, Pertev Naili (1991), "Türk Ağıtlarının İşlevleri, Konuları ve Biçimleri", *Folklor ve Edebiyat*, C.II, 2. b., İstanbul, Adam Yayınları, s.444-453.

Çıblak, Nilgün (2004), *Mersin Tahtacıları (Halkbilimi Araştırmaları)*, Ankara, Ürün Yayınları.

Divanü Lugat'it-Türk (DLT), 1999, C.I, C.II, Çev. Besim Atalay, Ankara, TDK Yayınları.

Elçin, Şükrü (1990), *Türkiye Türkçesinde Ağıtlar*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayını.

Ergin, Muharrem (1994), *Dede Korkut Kitabı I (Giriş-Metin-Faksimile)*, 3. b., Ankara, TDK Yayınları; 1991, *Dede Korkut Kitabı II (İndeks-Gramer)*, 2. b., Ankara, TDK Yayınları.

Ergin, Muharrem (1999), *Orhun Âbideleri*, 23. b., İstanbul, Boğaziçi Yayınları.

Görkem, İsmail (2001), *Türk Edebiyatında Ağıtlar, Çukurova Ağıtları (İnceleme – Metinler)*, Ankara, Akçağ Yayınları.

Kalafat, Yaşar (1999), *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I (KTLS), 1991, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kaya, Doğan (1999), *Anonim Halk Şiiri*, Ankara, Akçağ Yayınları.

Yıldırım, Dursun (1986), "Orta Asya Bozkırlarından Urum'un Eline Türk Sözlü Şiir Sanatının Yayılması Üzerine", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, C. II, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, s.441-458.

Mersin Ağıtlarından Örnekler

1. Gardaşımın Oğlu Ağıdı: Kaynak kişi Ayşe Er'in kardeşinin oğlu, Adana'da zabıta görevlisidir. Bu kişinin eline bir gün paslı bir çivi batar, ancak olayı önemsemediği için hastaneye gitmez. Bir süre sonra ise acı haberi Mersin'e gelir. Bunun üzerine Ayşe Er aşağıdaki ağıdı yakar:

1. Eğmel[2] eğmel oturanlar
Hatır gönül götürenler
Yok mu bizim gibi baba yitirenler
Benim gardaşımın gülü soluk

2.Darı oldun tarlalara saçıldın
Ak gül oldun bahçenizde açıldın
Kurbanlık oldun içimizden seçildin
Benim gardaşımın gülü soluk

3. Kara çadır delik delik
Ordu olur bölük bölük
Benim gardaşımın oğlu ölük
Ben nerelere gideceğim ooy

4. Aşağıdan gelir Hacem sucusu
Dini dini ağlar gelin bacısı
Bugün bize geldi ölüm acısı
Ben nerelere gideceğim ooy

5. Ne karaymış şu alnımın yazısı
Meleşmiyor koyunumun kuzusu
Öyle zormuş gardaş guzusunun acısı
Ben nerelere gideceğim ooy

(K.1)

2. Kadere Ağıt: Tarsus ilçesinde diş hekimi olan Mustafa Peker lif kanserine yakalanır, Ankara'da uzunca bir süre tedavi görmesine karşılık hastalığın ciğerlere sıçraması nedeniyle 2003 yılında vefat eder. Beş yaşındayken babasını, şimdi de dört çocuğuyla beraber kocasını kaybeden Zeynep Peker, çaresiz bir duruma düşer. Bunun üzerine Gülhayat Sarıarslan, kız kardeşinin kocası olan Mustafa Bey'in ardından şu ağıdı yakar:

1. Ankara'yla Tarsus arası
Kapanmıyor akciğerin yarası
Yine kanıyor kara arslan
Şu ciğerimin yarası
Oooy oooy ...

2. Kanser olmuş genç yaşında
Mevlam ölüm yazmış ona
Felek vurdu benim bacıma
Kocasız kaldı dört yavruyla
Oooy oooy ...

3. Doktor idi onun kocası
Kapanmaz oldu ciğerin yarası
Yandı yüreğim aman yandı
Mevlam verme sen böyle acı
Oooy oooy ...

4. Nasıl tükenir benim acım
Beş yaşında bubasız kaldı bacım
Ha şimdi eniştem toprakta
Ne diyim ben bu yazgıya
Oooy Oooy ...

5. Bahçelerde gül açmaz
Dallarında kuşlar ötmez
Toprağında ekin bitmez
Bu bahçe sensiz ne eder
Oooy oooy ...

[2] Eğmel: eğri.

6. Burayı sorarsan Karac'oğlan Deresi[3]
Kapanmadı da eniştemin yarası
Sönük tutar ocağın dumanı
Mevlâm ister ben neyleyim
Oooy oooy ...
(K.2)

3. Babama Ağıt: Elvanlı kasabasından Gülhayat Hanım'ın jandarma başçavuşu olan babası, 1966 yılında uyuz bir köpeği vurmaya çalışırken silahından sıçrayan bir parçanın beynine isabet etmesi sonucunda hayatını kaybetmiştir. Bu olay sırasında altıncı çocuğuna hamile olan annesi ise büyük sıkıntılar çektiği için evin bütün sorumluluğu Gülhayat Hanım'ın üzerine yüklenmiştir. Aşağıdaki ağıt, onun 39 sene önce kaybettiği ve hatırladıkça dile getirdiği babasının arkasından söylediği ağıttır:

1. Ilık ılık kanlar akar
Kanına karınca sokar
Beş çocuk kenardan bakar
Kalksana bubam kalksana

2. Annem hamile kalık
Babam beyni çıkık ölük
Dört bacıyla bir oğlan kalık
Biri de hiç doğmadan giden bubam

3. Hastane köşesinde yatar
Serum şişesi kolunda
Gardaşları kenarında, karısı yanında
Bu ne biçim gader imiş

4. Kendi eliyle tüfeği çekti
Kendi eliyle yuva yıktı
Cahildir, jandarma başçavuşuydu
Bu ne biçim gader imiş

5.Karac'oğlan'da çocukların başında kaldım
Sanki canlı ölük oldum
Beyüm ile baş başa kaldım
Hem ana hem buba oldum

6. Ben Karac'oğlan'da kalığım
Sanki bu dünyada ölüğüm
Ailenin başında duruğum
Gader buymuş ne yapalım
(K.2)

4. Anaya Ağıt: Yörede annesini kaybeden kızların söylediği ağıt şu şekildedir:

1. Susuz yirde ot biter mi
Anasız yirde duman tüter mi
İki bacı bir olsa
Bir anamın yerini tutar mı

2. Yağar yağmur ışılaşır sayları[4]
Devesi ölmüş bozulaşır[5] daylağı[6]
Sırça küpü saray olmaz
El adamı dert ortağı olmaz

3. Elimizi elimize alalım
Azığımızı belimize saralım
Gece gündüz anamızı arayalım bulalım

4. Evimizin önü yonca
Uzar gider yol boyunca
Adam yaşar mı anası olmayınca

5. İndim gittim Dalakdere[7] düzüne
Döndüm baktım karlar yağmış izime

---

[3] Karacaoğlan Deresi, Elvanlı köyü civarından geçen bir deredir.

[4] say: Düz, tabaka biçiminde ince, yassı taş.
[5] bozulamak: Acı acı bağırmak (deve için).
[6] daylak: Deve yavrusu.
[7] Dalakderesi: Mersin'e bağlı Dorukkent beldesinin bir mahallesidir.

Elin anası geze gelmiş kızına
Benim anam hayâl olmuş gözüme
6. Cenaze arabası geldi
Ev önüne dayandı
Yalan oldun gelin anam
Öldüğüne kahpe gönlüm inandı

7. Oturur oturur da otlanırım
Yayılır yayılır da sütlenirim
Yüksek dağlardan ot divşiremedim
Yarasına da melhem pişiremedim

8. Kahpe felek değirmenin döndü mü
Döne döne sıra bize geldi mi
Kahpe feleğin de işine
Ağular gatmış datlı aşıma
(K.6)

5. Hatice'nin Ağıdı: Mersin'in Erdemli ilçesinde sevdiği gence verilmeyen Hatice adındaki genç kız, evlerindeki tüpü açarak intihar etmiştir. Yörede ağıtçı olarak tanınan Abdi Arslan, bu olay üzerine aşağıdaki ağıdı söylemiştir:

1. Bir gece Azrail amansız geldi
Tazecik canımı nasıl da aldı
Baban bu acıya şaşırıp kaldı
Doktora götürdü hemen ne çare

2. Polis haber verdi beni savcıya
Yürek dayanır mı böyle acıya
Cenazemi kaldırttılar hocaya
Mezara kattılar beni ne çare

3. Tüp zehiri beni aldı götürdü
Tazecik ömrümü nasıl bitirdi
Anamın kalbine sızı getirdi
Anam babam harap oldu ne çare

4. Cenazem Turba'ya ulaştı mı
Evimiz hep dolup dolup taştı mı
Anam babam kardeşlerim şaştı mı
N'idem kader böyleymiş ne çare

5. Muradım almadan girdim kabire
Anamın gönlüne açtım bir yara
Alnımın yazısı karaymış kara
N'idem kader böyleymiş ne çare

6. Ölüşümü âlimlere sorsunlar
Kabirimi ziyarete gelsinler
Çullarımı camilere versinler
Arkandan hayırlar gelsin ne çare

7. Mezarıma beyaz bir gül diksinler
Kabirimi çok ziyaret etsinler
Mezarımda ağlamadan gitsinler
N'idem kader böyleymiş ne çare

8. Tüpün zehirleri aldı canımı
Hastaneye ilettiler ölümü
Taa Turba'ya götürdüler salımı
Kara topraklara girdim ne çare

9. Acı haberime dostlar geldiler
Cenazemi mezarlığa aldılar
Toplandılar namazımı kıldılar
Ebedi evime girdim ne çare

10.Acı haberimi dostlar duydular
Kendi kendilerini hırpalayıp yoldular
Turba kabristanlığına koydular
Kaderim böyleymiş anam ne çare

11.Genç yaşımda felek aldı gücümü
Tüpün zehirleri yaktı içimi
Ağlatmayın kardaşımı bacımı
Bacım kader böyleymiş ne çare

12.Ölüm acısıyla bilmem ne oldum
Tüpün zehiri ile sarardım soldum
Dostlara çok acı bir haber saldım
N'idem kader böyleymiş ne çare

13.Hıdır Dedemgilde beni yudular
Bu iş çok acıklı olmuş dediler
Götürüp mezara hemen koydular
N'idem kader böyleymiş ne çare

14.Küçük yeğenlerim beni çok severdi
Hıdır Dedesine beni överdi
Onların sevgisi cana değerdi
N'idem kader böyleymiş ne çare
15.Anam çok ağladı gözyaşı döktü
Teyzelerim gelip boynunu büktü
Bacımın gözünden çok yaşlar aktı
Bacım kader böyleymiş ne çare
16.Âşık Abdi destan yazıp okusun
Fatiha ruhuna yasin okusun
Yerin cennet alâ ruhun şad olsun
Neyleyelim saat dolmuş ne çare
(K.3)

6. Bir Gelinin Ağıdı: Erdemli'de bundan yaklaşık on yıl önce Elif Ana adı verilen bir kadının oğlu, trafik kazasında yaşamını yitirir. Bu acı olaya dayanamayan Elif Ana, kendini kaybeder ve gelinini evden kovar. Gelin de kendi evinden ayrılarak memleketine gitmek zorunda kalır ve aşağıdaki ağıdı yakar:

1. Kele[8] ana kele ana
Ben kül oldum yana yana
Kimselere bir şey demem
İki kızın bana döne

2. Evlerinin önü yazı
Yayılır ördeği kazı
Beslediğim ala tazı
O da gelmiyor yanıma

3. Ağzımdan düşmez heceler
Yürekten çıkmaz acılar
Evdeki ciğersiz bacılar
Kardaş diye yanmaz mı ola

4. Evimi ocağı sönük
Evin bacısı bana küsük
Beslediğim ala püsük
O da gelmiyor yanıma
(K.3)

[8] Kele: Güzel, iyi.

7. Kocaya Ağıt: Mersin'in Karaisalı köyünde yaşayan Nevin Kuşçu'nun yaklaşık bir yıl önce vefat eden kocasının ardından yaktığı ağıt aşağıda yer almaktadır:

1. Dertli dertli gezer oldum
Ben derdimi yazar oldum
Ben bu derdimi çeke çeke
Canlarımdan bezer oldum

2. Güvenemem servetime malıma
Umudum yok bugün ile yarına
Toprak beni de basacak bağrına
Toprak aldı yarimi elimden

3. Günümüz bitti de biz ne durak
İçimi sardı derin bir merak
Musaf taşı oluyor son durak
Ordusu köprüyü sardı da gidiyor

4. Mezarımı derin kazın bol olsun
Etrafında lale sümbül bol olsun
Ben ölürsem arkadaşlarım sağ olsun
Onun için kapanmadı gözlerim
(K.7)

8. Ayrılık Ağıdı: Mezitli beldesinde yaşayan bir kadın, kocasından ayrılınca şu ağıdı yakar:

1. Akşam oldu da yakamadım gazımı
Kadir Mevlam böyle yazdın yazımı
Sılada koydu üç tek guzumu

2. Otobüse bindim dönüyor teker
Elime verdiler de bir topak şeker
Üç tene yavrum da baba diye boynunu büker

3. Karlı dağlarda karanlığın bastı mı
Zalim felekten ayrılığın kastı mı
Sıladan taraftan rüzgâr esti mi
Sıla da bir gurbet el de bir bana

4. Trene bindim de tünele çeker
Kimimiz evli de kimimiz bekâr
Sılada validem ağlar ah çeker

Sıla da bir bana gurbet el de bir
(K.5)

9. Kuzum: Yeni evli bir gelinin trafik kazasında yaşamını kaybetmesi sonucunda annesi tarafından söylenen ağıt şöyledir:

1. Gözüne çekmiştim sürme
Lânet olsun böyle ölüme
Allar bağladım kefenine
Senin yerine ben öleydim kuzum

2. Gelinliğin kefen oldu
Gözlerime yaşlar doldu
Ecel gelip seni mi buldu
Senin yerine ben öleydim kuzum

3. Ellerinde kınalarım
Bomboş kaldı kucaklarım
Ben kimlere sarılıp ağlarım
Senin yerine ben öleydim kuzum

4. Çeyizlerin nasip olmadı
Kara toprak seni aldı
Ciğerim ateşle yandı
Senin yerine ben öleydim kuzum
(K.8)

10. Oğlu askerde şehit düşen annenin söylediği ağıt şu şekildedir:

1. Sülüsünü[9] aldın gittin askere
Nasip olup alamadın teskere
Deden de yatıyor Çanakkale'de
Şehit oldun kuzum vatan sağ olsun

2. Eşinle yavrun bize emanet
Sabır versin bize Allah Muhammet
Vurdular oğlum seni Ahmet
Şehit oldun yavrum vatan sağolsun

(K.8)

11. Asker Ağıdı: Askere giden bir gencin söylediği ağıt şu şekildedir:

1. Mersin ovasına düştüm giderim
Beni soranlara selam ederim
Benim için merak etme pederim
Ağlama sevdiğim gelirim bir gün

2. Sılaya çıkalı tam bir ay oldu
Ektiğim fidanlar meyveye döndü
Mektuplar gelince yüzüm hep güldü
Ağlama pederim gelirim bir gün
(K.5)

12. Zenep'in Ağıdı: Erdemli ilçesine bağlı Ayaş köyünde yaşayan ve Zeynep adlı eşini kaybeden Ramazan, aşağıdaki ağıdı yakmıştır:

1.Kuzulukta körpeleri meleşir
Başucumda köylülüleri bekleşir
Acı haber her tarafa ulaşır

Zeynebim Zeynebim allı Zeynebim
Al kanların dağda kaldı Zeynebim

2. Koyaklarda[10] deveciğin bozular
Al kanına konmuş sinek vızılar
Böyle mi yazılmış senin yazılar

Zeynebim Zeynebim allı Zeynebim
Mallarımız dağda kaldı Zeynebim

3. Yayığın yayılı yaymanı bekler
Yoğurduna çonmuş[11] kara sinekler
Komşular uykusuz cenazen bekler

Zeynebim Zeynebim allı Zeynebim
Bebeğimiz öksüz kaldı Zeynebim

(K.10)

---

[9] sülüs: Para

[10] koyak: Bir ucu dağda son bulan kapalı boğaz, vadi.

[11] çonmak: Üst üste yığılmak.

13.

1. Hayat denen dolap döner
Cümle malik ona biner
Yağı biter kandil söner
Sönmemeye çare mi var

2. Bakacak bir gözden perde
Göreceksin yerin nerde
El kadılı kara yelde
Yanmamaya çare mi var

3. Nerde ecdat nerde ata
Hakk'a karşı kılma hata
Tabut denen ağaca da
Binmemeye çare mi var

4. Hiç aldanma can dostuna
Uçuşurlar mal kastına
Çıkıp teneşir üstüne
Yanmamaya çare mi var
(K.11)

14. Ali Ballı adındaki bir kişi, arkadaşının ölümü üzerine şöyle bir ağıt yakmıştır:

1.Bin yüz otuz yılında dünyaya geldin
Her zaman ağladın ne zaman güldün
İyilik yaptın kötülük buldun
Kimseye bildiremedin saçını yoldun

2.Adın Arap Musa soyadın Yılmaz
Boyun uzun rengin kara yüzün gülmez
Gülün hiç açmadı bir daha solmaz
Rengin kara kalbin ak kötülük olmaz

3. 25-26 Eylül Çarşamba gecesi yitirdim seni
Gerçek dünyada buradaki gibi unutma beni
Yeni yurdun ve komşuların hayırlı olsun emi
Sana veda ederken cenneti alâda makam bul emi (K.12)

15.

1.İşte geldim işte gittim
Yağ çiçeği gibi bittim
Şu dünyada ne iş ettim
Ömürcüğüm geçti gitti

2. Çağırdılar imam geldi
Her biri bir işe yetti
Azrail pençesin vurdu
Can kafesten uçtu gitti

3. İlettiler mezarıma
Sığındım kân-ı Kerim'e
Toprak attılar serime
Gözüm yaşı aktı gitti

4. İşte geldi yuyucular
Tenime su koyucular
Kefenim hoca elinde
Kefenciğim biçti gitti

5. İp attılar belimize
Pek tutmayın elimizden
Ayırdılar ilimizden
Can cesetten çıktı gitti
(K.13)

16. Ağaç Ağıdı: Fatma Eren, evlendiği günden beri bahçesinde bulunan ağacın kesilmesinden dolayı çok üzülmüş ve aşağıdaki ağıtı söylemiştir:

1.Yeşildir yaprağın
Tatlıdır yemişin
Dertlerimi anlattığım
Benim güzel ağacım

2.Kırıldı kolum kanadım
Yıkıldı evim ocağım
Kalmadı dert ortağım
Benim güzel ağacım

3.Yerinde fidan bitmez oldu
Yemişleri vermez oldu
Dertlerim birikir oldu
Benim güzel ağacım
(K.14)

17. ***Yangın:*** Tarsus'ta yaşayan Ayşe Hanım, evinin yanması sonucunda şu ağıdı söylemiştir:

1. Kıvılcımdın alev oldun
Dertsiz günüme dert oldun
Sanki bir canavar gibi
Yedin yuttun ocağımı

2. Gelmedi suyum yandı evim
Bu derdimi kimlere diyeyim
Oğul gelmez ki söyleyeyim
Yedin yuttun ocağımı

(K.13)

18. Vurularak öldürülen bir kişinin ağıdı, kendi ağzından şu şekilde dile getirilmiştir:

1. Karakoldan çıktım yan basa basa
Ciğerim koptu kan kusa kusa
Beni vuran oğlan Konyalı Musa
Konyalı Musa

2. Çarşının içinde sıra sıra kasaplar
Adam ahbabına kama mı saplar
Mustafam gidiyor gelin ahbaplar
gelin ahbaplar

3. Mezar arasında hamam olur mu
Kama yarasına derman olur mu
Kara sokaklarda iman olur mu iman
olur mu

4. Mezarımın taşı kıbleye karşı
Dil verin söylesin kabrimin taşı
Beni vuran oğlan Çerkezler başı
Çerkezler başı

(K.14)

19. Mut'a bağlı Çömelek köyünde ustalık yapan Mustafa, ilk karısını üçüncü çocuğunu doğururken kaybeder. Mustafa, tekrar evlenir, ancak onu da doğum sırasında kaybedince aşağıdaki ağıdı söyler:

1. Mor kekili[12] tutam tutam
Utan kara toprak utan
Mezarlıkta çifte yatan
Benim hoyu[13] nöğüreyim[14]

2. Mor kekili yekte yekte
Keçileri kaldı eğrekte[15]
Çocuğu daha belekte[16]
Komşular ben nöğüreyim

3. Kenarı kıyı tutmadan
Eski acım bitmeden
Al gelini unutmadan
Gidiyor ben nöğüreyim

4. Talfar[17] yaptım havas havas
Çıktı geldi yavaş yavaş
Hanımım dünyaya havas
Gidiyor ben nöğüreyim

5. Dolandım geldim yurduna
Derman olamadım derdine
Gine kaldım ben ardına
Komşular ben nöğüreyim

6. Alnımın kara yazısı
Yanımın çifte kuzusu
Ciğerimin şu sızısı
Çıkmadı ben nöğüreyim

7. Karayımış benim yazım
İki dene kaldı guzum

---

[12] kekil: Kâhkül.
[13] hoyu: Hani ya anlamında bir şaşma ünlemidir.
[14] nöğürmek: Ne yapmak.
[15] eğrek: Küçük baş hayvanların gece yattıkları yer, ağıl.
[16] belek: Kundak.
[17] talfar: Çalı çırpıdan yapılmış üstü kapalı bir çeşit çardak, bağ evi ya da bostan kulübesi.

Ciğerimde çoktur sızım
Çıkmaz gayrı nöğüreyim
(K.15)

20. Ayşe'nin Ağıdı: Mersin'in Emirler köyünde yaşayan Osman Ekiz, karısı Ayşe'nin ölümü ardından aşağıdaki ağıdı söylemiştir:

1. Evimizin önünde armut ağacı
Dökülmüş yaprağı kalmış ağacı
Biter mi komşular böyle bir acı
Bir gelin yitirdik bulamaz olduk

2. Öksüz oldum artık büküldü boynum
Kader böyle imiş boş kaldı koynum
Sana dirim sana Süleyman kaynım
Yitirdik gelini bulamaz olduk

3. Yatak yılan oldu sokuyor beni
Yatırdım toprağa o nazik teni
Kimlere emanet eyledin beni
Kader böyle imiş kime ne diyem

4. Kader böyle imiş belalı başım
Akıttım gözlerden kanlıdır yaşım
Gelmez oldu artık hayat yoldaşım
Kader böyle imiş kime ne diyem

5. Kader böyle imiş karadır yazım
Öksüz oldu artık Lütfiye kızım
Bu fani dünyada kalmadı gözüm
Kader böyle imiş kime ne diyem

6. Dertli yazmış kadir Mevlam yazımı
Bu dünyada çalamadım sazımı
Öksüz koydun altı tane kuzumu
Kader böyle imiş kime ne diyem

7. Bu fani dünyaya ben niye geldim
Her zaman ağladım ne zaman güldüm
Eller güler oynar ben öksüz kaldım
Kader böyle imiş kime ne diyem

8. Evimizin önünde dönüyor kuşlar
Sovuklar çökmüştü gelmişti kışlar
Sararmış rengi de dolaşmış saçlar
Bir gelin yitirdik bulamaz olduk
(K.16)

21. Eşeğin Ağıdı: Mezitli'de yaşayan Teslime Uysal, eşeğinin ölümünün ardından aşağıdaki ağıdı yakmıştır:

1. İlengere[18] koydum kepeği[19]
Gitmez gözümün çapağı
Yetiş Mezitli'nin köpeği
Bizim eşek öldü ooy

2. Enişe gider ırgalar[20]
Yokuşa gider tırgalar[21]
Müjdeler olsun kargalar
Bizim eşek öldü ooy

3. Eşeğimiz katır idi
Dul anamı götürürdü
Akşam olur ırızkımızı getirirdi
Bizim eşek öldü ooy
(K.18)

22. Erdemli'de yaşayan Akile Kol'un, ölen annesi, babası, diğer yakınları için söylediği ağıt şu şekildedir:

1. Varırım da anam hasta
Mor beliği deste deste
Ak tenleri gara beste
Örseniz idi dir anamız

2. Anam ölük bubam ölük
Ciğerciğim delik delik
Hepisinden üstün gelik
Dayılarım da buradan yoğ oluk

3. Evi var yüksek yapılı
Cepleri menekşe kokulu

---

[18] ilenger: Leğen.
[19] kepek: Yiyecek, rızık.
[20] ırga: Amele, ırgat.
[21] tırga: Harman yerinde dövülmek için yapılan sap yığınları.

Hepisinin de baş vekili
Salından dutacak oğlu yok
Kimsesiz bir de hurda[22] gaynım ölük

(K.18)

23. Erdemli'de yaşayan Süleyman Kurt, dört çocuğunu yanına alıp traktörüyle tarla sürmeye gider. Tarlada birkaç kez gidip geldikten sonra traktör dere kenarında yan devrilir ve Süleyman altında kalarak can verir. Çocuklarının çığlığına koşan Teslime Hanım da kocasının ardından aşağıdaki ağıtı yakar:

1. Dereden bir çığlık geldi
Kulak verdim sese gardaş
Yetişin Süleyman öldü
Düştüm kara yasa gardaş

2. Elimi açtım havada
Nazım niyazım duada
Dört tane yavru yuvada
Sardı kaygı tasa gardaş

3. Motor ezmiş bedenini
Doktor incitme tenini
Uzun biçin kefenini
Eylemeyin kısa gardaş

4. Teslime'nin can yoldaşı
Ağlar ağlar dinmez yaşı
Canı ciğer arkadaşı
Selâ versen Musa gardaş
(K.18)

Kına Ağıtları

24. Gızımın Gınası: Gülhayat Sarıarslan'ın 17 yaşında iken evlendirdiği kızının kına gecesinde söylediği ağıttır.

1. Uzat elini gına yakayım
Gerdanına beşibirlik takayım
Gözlerine sürme çekeyim
Git de ben burada acı çekeyim

Sarı gızım sarı gelinim
Sensiz bu evde nasıl dururum

2. Gözüyün sürmesini kömür ederler
Eliğin gınasını çamur ederler
On yedilik gızımı gelin ederler
Beni bu hale goyup giderler

Sarı gızım sarı gelinim
Sensiz bu evde nasıl dururum

3. Gızım gider yüreğim burkulur
İkimizin gözünden ganlı yaş dökülür
Dostlar bu ayrılık nasıl çekilir
Karac'oğlan[23] bana artık dar gelir

Sarı gızım sarı gelinim
Sensiz bu evde nasıl dururum
(K.2).

25. Annesi ölmüş olan bir kızın kına gecesinde söylenen ağıt aşağıdaki şekildedir:

1. Çattılar çatma daşını
Gurdular düğün aşını
Çağırın gızın gardaşını
Yaksın gızın gınasını

Gız anam gınan gutlu olsun
Vardığın yir datlı olsun

2. Dam yıkılmış direk ister
Gar yağmış kürek ister
Bir anasız gız çıkıyor
Dayanacak yürek ister

[22] hurda: Burada.

[23] Karacaoğlan, Elvanlı köyünden geçen Karacaoğlan Deresi civarına verilen addır.

Gız anam gınan gutlu olsun
Vardığın yir datlı olsun

3. Gül ağacı boğum boğum
Yaprağını döktü bugün
Gel sarılalım gelin bacım
Bize ayrılık vakti bugün

Gız anam gınan gutlu olsun
Vardığın yir datlı olsun

4. Gül ağacını budamışlar
Taze fidan olsun diyi
Gızı yuvadan ayırmışlar
Ayrı yuva dutsun diyi

Gız anam gınan gutlu olsun
Vardığın yir datlı olsun

5. Evlerinin önü gavak
Gavaktan döküldü yaprak
Elin gına başın duvak

Gız anam gınan gutlu olsun
Vardığın yir datlı olsun
(K.6)

26. Kına gecesinde söylenen ağıtlar hemen hemen her yerleşim biriminde birbirine benzer şekillerde dile getirilmektedir. Bunlardan bir diğeri Mersin'in Karaisalı köyünde şu şekildedir:

1. Koyun kazan taşını
Pişirin düğün aşını
Çağırın gelinin gardaşını
Bağlasın gelinin kuşağını

2. Atladı gitti eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Koca evin yakışığı
Kızım kınan kutlu olsun

3. Evlerinin önü kavak
Burdağı[24] yollar ufak ufak
Elim kına başım duvak
Hepinize veda olsun

4. Baba işin yok muydu
Bir kız sana çok muydu
Yıkılası emmim dayı
Hiç oğlunuz yok muydu

5. Koca evi ıssız koydun
Ak helkeyi susuz koydun
Evimizi huysuz koydun
Kızım kınan kutlu olsun

6. Tarlaya bostan ekerler
Sinesi gelir çekerler
Gurbete giden kızların
Gözüne sürme çekerler

7. Kız anası kız anası
Yok mu bunun öz anası
Kız kınayı getirmiyor
Hani bunun öz anası
(K.7)

27.

1. Çattılar ocak taşını
Kurdular düğün aşını
Çağırın gelsin oğlan kardeşini
Yaksın elinin kınasını
Kız anası kız anası
Nerde bunun öz anası

2. Atladım geçtim eşiği
Sofrada koydum kaşığı
Büyük evin yakışığı
Gelin kız kınan kutlu olsun
Hem orada hem burada
Yuvan mutlu olsun

3. Evlerinin önü iğde
İğdenin dalları yerde

[24] burdağı: Buradaki.

Al tavanlı yüksek yerde
Gelin kız kınan kutlu olsun

4. Kınayı getir aney
Parmağını batır aney
Bu gece misafirim
Koynunda yatır aney

6. Ak helkeyi susuz koydun
Büyük evi ıssız koydun
Gelin kız kınan kutlu olsun
(K.9)

28.

1. Goyun guzu meleşiyor
Herkes gülüp oynaşıyor
Verme beni develiye
Yedi gardaş ağlaşıyor

2. Keklik gelir seke seke
Turaç gelir yata yata
Gız anadan ayrılmazdı
Ayırdılar çeke çeke

3. Elimi yuduğum arklar
Sırtımı verdiğim dudlar[25]
İşde bindim gidiyorum
Silip süpürdüğüm yurtlar

4. Gara gızım gara gızım
Kekilimi dara gızım
Gurbet ele gelin giden
Anan seni arar gızım

5. Yün yuduğum[26] yassı daşlar
Sallanıyor gaba ağaçlar
İşde ben gidiyorum
Hep toplansın arkadaşlar

6. Baba gızın çok muydu
Bir gız sana yük müydü
Kör olası emmiler
Hiç oğlunuz yok muydu

7. Tarlaya büber ekerim
Dibine çapa çekerim
Gurbet ele giden gızım
Gözüne sürme çekerim

8. Atlayıp geçtim eşiği
Sofrada buldum gaşığı
İşde bindim gidiyorum
Büyük evin yakışığı

9. At bağladım bayırına
Hak serdim çayırına
Vermen beni yad ellere
Anam babam hayırına

10.Biner atın namlısına
Gider yolun kumlusuna
Varın söylen dayısına
Dayısız gız gelin olmaz

11.Garşıdan bir yol dolanır
Gızın midesi bulanır
Ana besler el gönenir
Gız eşim gınan kutlu olsun

12.Bir incecik su bulanır
Guşak bele beş dolanır
Ana besler el gönenir
Gız eşim gınan gutlu olsun
(K.17)

---

[25] dud: Dut ağacı.
[26] yumak: Yıkamak.